

Educația și eternele ei concepte*

(Education and its eternal concepts)

CONSTANTIN MIHAILCIUC

Facultatea de Chimie, Universitatea din București, Departamentul de Chimie Fizică, Bld. Regina Elisabeta 4-12, 030018, București, România

The word of welcome to the academic year at the Faculty of Chemistry stemmed from the generous idea of a school that many great educators and creators have been in the service of, with dedication and calling. Two Christian parables are interpreted to substantiate the idea of education, as they fundament the profound mission of the pedagogue, the necessary attitude of the student, the two-sided relation between them. Certain concepts on the mission and aims are also invoked. The crisis in our educational/social system might be, at least in part, attributed to a singular verb.

Keywords: The Teacher, Parable, Dialogue, Professor, Genuine professor, Pedagogy, Training (negative meaning), Must

Deschiderea anului universitar este o perpetuă provocare privind întrebări simple, dar cu răspunsuri complexe. Toate provin din conceptul de educație.

Școala din Atena

Rafael Sanzio, în celebra sa pictură, *Școala din Atena* [1], atunci când școala era a elitelor, face o remarcabilă panoramare picturală și temporală, pe care doar arta o poate realiza cu nonșalanță, a principalelor tendințe ale educației dintotdeauna.

Platon, îndreptând degetul spre cer, propune *perspectiva sintetică, speculativă, teoretică*, pe care numai înălțarea și-o poate facilita.

În opoziție cu el se află Aristotel, care, indicând spre pământ, pare a invita la o *perspectivă analitică, empirică, experimentală*.

Dar, adevăratul educator al Atenei antice, Socrate, cel abil implicat în eterne dezbateri despre concepte ca Adevărul, Binele și Frumosul, cel aflat mereu într-o bună dispunere, care nu preda filosofie, ci te învăța să filosofezi, după cum spune Sabato [2], pare să se afle cel mai aproape de esența educației, invitând la perspectiva întregului, care este și perspectiva omului. Omul, ca întreg, a fost una dintre marile ambiții ale multor și variatelor proiecte umane; și al școlii!

În această arhitectură grandioasă și generoasă, greu de egalat, azi, chiar de către marile universități, cunoașterii i se oferă toate direcțiile posibile, iar gândirea operează, aici, cu și în marile spații.

Din antichitate și până în zilele noastre, școala s-a democratizat puternic și continuu, deschizându-se fără discriminare către toți și toate. Ea a devenit mai necesară fără să-și piardă, însă, din noblețea telurilor.

Două parabole pentru școală

Am ales, spre a numi ce oferă și așteaptă școala, două parabole ale lui Iisus, cel numit Învățătorul. Învățătorul, în sens profund, este superior profesorului, academicianului sau laureatului premiului Nobel, pentru că acest titlu pare să fie singurul care conține în el și promisiunea împlinită a actului de educație, rezultatul acestuia. El pare a fi recunoscut de chiar subiectul actului de învățare.

Parabola semănătorului [3,4] vorbește despre generozitatea celui ce seamănă, celui ce cultivă; el oferă nediscriminatoriu învățătura sa tuturor, fără să fie preocupat de calitățile receptorului, dar avertizându-l, totuși, asupra pericolelor și derapajelor. Ceea ce-l interesează, însă, pe învățător este ca fiecare să se străduiască pentru a da, în vremea culesului, roada de care este capabil: „*una o sută, alta șizeci, alta*

*Alocuțiune susținută de Decanul Facultății de Chimie din Universitatea din București la deschiderea anului universitar 2014-2015.

treizeci”. Așadar, educația reușește, dacă fiecare își atinge și depășește dotarea inițială, menirea pentru care s-a născut. Important este ca fiecare să se comporte adecvat; lipsa de receptivitate sau receptivitatea ușuratică sau receptivitatea pasivă sunt tot atâtea căi de a nu face ceea ce trebuie, de a te irosi. Parabola semănătorului vorbește despre ceremonialul actului de educație; o adevărată regie trebuie pusă în joc pentru ca învățătura să seducă; două lumi distincte intră într-o interacțiune ce înseamnă, simultan, deschidere, înălțare și coborâre. Linia orizontului este mereu prezentă. Școala trebuie s-o mențină.

Parabola talanților [3,4] vorbește despre responsabilitate. Talanții dați fiecăruia sunt diferiți, după cum talentele lor sunt diferite, iar Învățătorul acționează aici folosind darurile sale de evaluare. El oferă diferit fiecăruia, dar, consecvent, cere și rezultate diferite de la fiecare, în raport cu talentul, înzestrarea, efortul, creativitatea, inițiativa fiecăruia. Tot ceea ce așteaptă Învățătorul este ca fiecare să-și asume libertatea, acțiunea, curajul, contribuția de a nu irosi ceea ce are și ceea ce i se oferă. Important este să răspundă și să corespundă.

Cine dă și cine primește

Un învățător, tot în sens profund, a fost Constantin Noica [5]. Pe frontispiciul unei școli pentru probabilele genii, Noica vroia să scrie „*nu se știe cine dă și cine primește*” și, de asemenea, „*ploaia aceea de toamnă care nu știe nimic despre culesuri*”.

Și oricine a fost sau este sau va fi, cu adevărat, un învățător, sau măcar un profesor, știe că în relația profesor-student ambii învață, transferul de informație și de formație este bilateral. O adevărată autocataliză reciprocă. Te înalți înălțându-l pe cel de lângă tine, din fața ta.

Și oricine a parcurs, temeinic și inteligent, un proces de educație știe că mai nimic nu este inutil, că, de exemplu, a învăța despre pădăie poate să te ajute în cine știe ce chimie specială și subtilă. Nu atât cantitatea va conta, cât calitatea procesului educativ. O școală, bine articulată, bine formulată, elimină inutilitățile și întemeiază gândirea, libertatea, independența, coerența, gustul, civilitatea, moralitatea. Instrumentul cel mai sigur, socratic, este dialogul, încurajarea întrebării, care cere un răspuns ce luminează realitatea; dar, acest răspuns trebuie să fie personalizat, nu învățat, preluat de-a gata. Același Noica ne spune [6] că întrebarea este mai bună decât

răspunsul, pentru că întâi înfruntă realitatea, o pune sub semnele întrebării și mirării ca, apoi, s-o recreeze, s-o regenereze, s-o reîntemeieze. Iar procesul trebuie să continue, așadar.

Profesori, lăsați studenții să vină la voi!

Un profesor adevărat este însuflețit de vocație reală, dar, cum nici în această profesie nu au toți vocație, atunci este obligatoriu ca el să fie un profesionist redevabil. Căldura umană adevărată, generozitatea bine drămuțată și actoria de bună calitate, dedicația până la sacrificii, refuzul infaibilității și buna dispoziție (care poate fi o bună dispoziție) constituie tot atâtea condiții necesare pentru a-și îndeplini misiunea, adică acel „gol” care trebuie umplut și de care studentul devine conștient abia când golul se umple.

Un profesor trebuie să trăiască cu versul lui Tagore [7] în minte și suflet: „*Cascada cântă: Îmi revărs cu bucurie apele, dacă un strop din ele ajunge însetatului.*” Efortul mereu reiterat și, deseori, reinventat trebuie să se reverse asupra studentului, chiar dacă acesta preia doar o mică parte.

Studentul, la rândul lui, trebuie să știe un rând al lui Tagore [7]: „*Posibilul întreabă imposibilul: Unde stai? Imposibilul răspunde: În visurile slăbănogilor.*” Ce i se cere de fapt studentului? Să fie însetat, să lase să ajungă la el măcar un strop, să creadă în talentul-talentul pe care îl are, care i s-a dat, să fie temerar, să înfrunte barierele. Nu sunt toate acestea atribute ale tinereții?

Și pentru că în România angajată în modernizare, în aproape întreg secolul al XIX-lea, se gândea, uneori, la fel de bine ca în Grecia filosofilor, iată ce spunea Eminescu [8] despre o carte fundamentală și primară [9], o simplă Cetire, scrisă de Creangă: „*Deosebirea între metoda propusă [...] și învățarea rutinară și mecanică [...], este deosebirea dintre învățământul viu și intuitiv și mecanismul mort al învățării de lucruri neînțelese de copii și este deosebirea dintre pedagogie și dresură.*” Și este uimitor cât de actuală este formularea lui Eminescu, cât de importantă este o educație bine construită.

A face ceea ce se poate, înseamnă a face ceea ce trebuie

Și pentru că am amintit de o Românie angajată în modernizare, să nu uităm că, de la mijlocul secolului al XIX-lea, ea parcurge un drum, aparent fără sfârșit, de recuperare, de provizorat, de provincie, de replică.

Și să amintim, de asemenea, de cazul particular al unui verb buclucaș, deseori prost folosit, care este *a trebui*. La indicativ prezent, el are aceeași formă la toate persoanele și anume *trebuie*. Unii au filosofat pe această formă nespecifică, impersonală, vagă, neresponsabilă, absolvitoare și, practic, inadecvată. Oare *cine* trebuie? Eu, tu, el, ea, noi, voi, ei sau ele?

De aici, poate, printr-o subtilă conexiune, provizoratul continuu, întârzierile multiple, planuri și iar planuri, nevoia de replică, cursa neconvingătoare spre ținte asumate facil, externe.

Cum în acest amfiteatru, ce poartă numele unui mare profesor și chimist fizician, Ilie Murgulescu, puteți vedea o placă comemorativă cu un dicton latin, care i-a definit activitatea, viața, am să vă spun că, mult timp, l-am interpretat ca fiind unul limitativ, constrângător și datat politic. Acum, cred că, în sfârșit, l-am înțeles. El este maximal pentru oricine, pentru că nimeni nu-și atinge posibilitățile. Vi-l recomand: „*A face ceea ce se poate, înseamnă a face ceea ce trebuie*”. Faceți, deci, ceea ce se poate face!

Bibliografie

- [1] Rafael Sanzio, *Școala din Atena*, Palatul Vatican, Stanza della Segnatura 1511.
- [2] E. Sabato, *Între sânge și scris*, Ed. Universal Dalsi 1995.
- [3] B. V. Anania, *Noul Testament*, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române 1995.
- [4] A Pleșu, *Parabolele lui Iisus. Adevărul ca poveste*, Ed. Humanitas 2012.
- [5] C. Noica în G. Liiceanu, *Jurnalul de la Păltiniș*, Ed. Cartea românească 1983.
- [6] C. Noica, *Sentimentul românesc al ființei*, Ed. Eminescu 1978.
- [7] R. Tagore, *Stray Birds (Păsări rătăcite)*, The Macmillan Company 1916.
- [8] Pe un perete din Casa memorială „Ion Creangă” din Humulești.
- [9] I. Creangă, Gh. Ienăchescu, *Povățuitoriu la cetire prin scriere după sistema fonetică 1876*.

Autor corespondent: pc_mihailciuc@yahoo.com